

Measuring 'Place'

'Yer'i Ölçmek

Muhammed
Huzeyfe
GÜLTEKİN¹

Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Psikoloji Bölümü, Erzurum, Türkiye

ABSTRACT

This study aims to bring together and introduce quantitative measurement tools developed to measure the concepts of place attachment, place identity and place dependence as a variable. At first, in order to determine in which historical context these concepts emerged, the development of the human-environment relationship within the history of modern psychology was discussed. Presuppositions regarding human nature in psychology studies have accepted the autonomy of humans against the environment in the process. In this process, it has been accepted that humans have more and more say in the environment. The human being has ceased to be a product and an object shaped by the environment and has become a subject that mutually shapes each other with the environment. This paradigm shift in the world of psychology has been effective in the emergence of environmental psychology studies. Environmental psychology, which has developed as a separate sub-discipline, gives increasing importance to studies on the nature of the relationships between humans and places. Research conducted in this context has suggested the variables of place attachment, place identity and place addiction. However, there is no consensus on the extent to which these variables differ from each other and to what extent they are related to each other. This makes it difficult to measure all three variables. In this context, the study examines measuring scales and different measurement techniques developed to measure three variables.

Keywords: Place attachment, place identity, place dependence

Öz

Bu çalışma yer bağıllığı, yer kimliği ve yer bağımlılığı kavramlarının bir değişken olarak ölçülebilmesi adına geliştirilen nicel ölçüm araçlarının bir araya getirilmesini ve tanıtılmasını amaçlamaktadır. Bu kavramların hangi tarihsel bağlamda ortaya çıktığını tespit edebilmek adına öncelikle modern psikoloji tarihi içerisinde insan-çevre ilişkisinin gelişimi ele alınmıştır. Psikoloji çalışmalarında insan doğasına yönelik ön kabuller insanın çevre karşısındaki özerkliğini süreç içerisinde kabul etmiştir. Bu süreçte insanın çevre karşısında gittikçe daha fazla söz sahibi olduğu kabul edilmiştir. İnsan, çevrenin ürünü ve şekillendirdiği bir nesne olmaktan çıkarak çevre ile karşılıklı olarak birbirlerini şekillendiren bir özne haline gelmiştir. Psikoloji dünyasındaki bu paradigma değişimi çevre psikolojisi çalışmalarının ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Ayrı bir alt disiplin olarak gelişen çevre psikolojisi insan ile yer arasındaki ilişkilerin doğasına yönelik çalışmalara giderek daha fazla önem vermektedir. Bu kapsamda gerçekleştirilen araştırmalar yer bağıllığı, yer kimliği ve yer bağımlılığı değişkenlerini öne sürmüştür. Ancak bu değişkenlerin ne düzeyde birbirlerinden ayrıldığı ve ne ölçüde birbirleri ile ilişkide olduğu üzerinde bir uzlaşma söz konusu değildir. Bu durum üç değişkenin de ölçülmesini zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda mevcut çalışma üç değişkeni ölçmek amacıyla geliştirilmiş ölçüm araçlarını ve farklı ölçme tekniklerini incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Yer bağıllığı, yer kimliği, yer bağımlılığı

Geliş Tarihi/Received 17.01.2024
Kabul Tarihi/Accepted 14.02.2024
Yayın Tarihi/Publication 29.04.2024
Date

Sorumlu Yazar/Corresponding author:
Muhammed Huzeyfe GÜLTEKİN
E-mail: huzeyfe.gultekin@atauni.edu.tr
Cite this article: Gültekin, M. H. (2024).
Measuring 'Place'. *Journal of
Psychometric Research*, 2(1), 19-30.

Content of this journal is licensed under a
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Modern psikoloji bilimi yaklaşık 150 yıllık tarihi içerisinde farklı ekoller tarafından kabul edilen insan doğası tartışmalarına sahne olmuştur. Bu durum insan üzerine araştırma yapmadan önce insanın temel eğilimleri, evren karşısındaki konumu, değeri, karakteristik özellikleri hakkında bir takım ön kabullerin benimsendiğine işaret eder. 20. yüzyılın önemli bilim felsefecilerinden Kuhn'a (1996) göre bu ön kabuller araştırmanın doğasını hatta sonucu da etkiler. Bir paradigma bilim adamına neyi araştıracağını dikte eder ve tüm araştırma sonuçları bir yapbozu tamamlamak adına yürütülür. Paradigma, araştırmalar sonucunda ortaya çıkacak olan resmi önceden belirlemiştir. Bu görüşler çerçevesinde psikoloji biliminde insan üzerine yürütülen çalışmalar insan doğasına dair önceden kabul edilen varsayımlardan etkilenecek ve araştırma sonuçları paradigma tarafından belirlenen yapbozu tamamlayacaktır.

İnsan doğası insanların duygusal, psikolojik ve davranışsal olarak temel eğilimleri ve özelliklerine işaret eder. İnsan doğasına dair bir takım ön kabuller onun evren ve çevre karşısındaki konumunu da belirler. İnsanın çevre karşısında aktif mi yoksa pasif mi olduğu, çevrenin insan davranışları üzerine ne kadar belirleyici olduğu, yeryüzündeki diğer canlılar karşısında insanın varoluşsal değerine dair sorular insan doğası hakkındaki ön kabuller çerçevesinde cevaplanır.

Modern bir bilim olarak psikolojinin geçirdiği süreçte insan doğası üzerine genel olarak 7 farklı görüş kabul görmüştür. Bunlar evrimsel, psikodinamik, davranışçı, bilişsel, hümanistik, sosyal ve kültürel bakış açılarıdır (Ashworth, 2000). Evrimsel bakış açısı biyolojik bir organizma olarak ele aldığı insanı özne olarak kabul etmezken özneyi çevrenin bir ürünü olan nesne olarak görür (Bjorklund ve Pellegrini, 2002). Bu görüşe göre özne tabiatın, çevrenin ve nesnenin kendisidir. Ayrıca insanlar ile tabiatın diğer canlıları arasında nitel bir fark değil nicel bir fark mevcuttur (Hergenhahn ve Henley, 2019). Psikodinamik bakış açısı da evrimsel bakış açısı gibi insanı biyolojik bir varlık olarak ele alsa da insanı dışarıdan gelen motivasyonlardan ziyade içeriden gelen dürtülerin belirlediğini öne sürer. Psikik bir enerji şeklinde ele alınabilecek olan yaşam ve ölüm içgüdüleri ile sosyal gerçeklik arasındaki çatışma halinin ortaya çıkardığı zihnin bilinçdışı bölgesi insanın temel yapıp etmelerini belirler (Brody, 1978). Davranışçılık okulu özneyi kabul etmekle beraber nesne ve çevre karşısında ona pasif bir rol yüklemiştir. Varlığı kabul edilmekle beraber özne tamamen nesnenin belirlediği bir varlıktır. Davranışçı teoriler 20.

yüzyılın ortalarına kadar hâkim görüş olarak kabul edilse de Kurt Lewin ve Albert Bandura gibi araştırmacılar bilişsel süreçlerin önemine vurgu yaparak bireyin çevre karşısındaki konumunu daha aktif kılmışlardır. Bu görüşe göre özne, çevreden etkilendiği gibi aynı zamanda da çevresini etkiler ve şekillendirir (Schultz ve Schultz, 2016). Bilişsel bakış açısına göre insanlar çevreden gelen uyarınları belli bir bilişsel muhakeme süreci sonucunda kabul eder ve davranışı ortaya koyar. Ortaya konan davranış çevreyi şekillendirme gücüne sahiptir. Bu görüşler çevre ve insan arasındaki ilişkinin doğasına yönelik açıklamaları kapsarken Hümanistik bakış açısı bahsi geçen teorilere nakis bir metafizik elbise giydirirken sosyal ve kültürel bakış açıları ise insan doğasını sosyal etkileşimlerin ve toplumsal süreçlerin müdahalesine açmıştır.

İnsan doğasına dair yukarıda kısaca bahsedilen ön kabuller insan ile çevre arasındaki ilişkiye farklı açıklamalar getirmişlerdir. Evrimsel bakış açısı insanı çevrenin ve tabiatın kendisi olarak görürken, davranışçı ekol insanı çevrenin şekillendirdiği pasif bir organizma olarak kabul etmektedir. Davranışçılar çevreyi bireyde bir yanıt, davranışa sebep olan uyaran olarak ele almıştır. Bu açıdan çevre bütüncül bir şekilde ele alınamamıştır. Davranışçı ortaya çıkaran uyaran dışındaki tüm çevresel uyaranlar aslında bağımlı değişken üzerindeki birer karıştırıcı değişken hükmündedir. Döneme yön veren davranış araştırmaları karıştırıcı değişken olarak görülen (asıl uyaran olan bağımsız değişken hariç) çevreyi sıkı bir şekilde kontrol altında tutmak için tasarlanmış laboratuvarlarda gerçekleştirilmekteydi. Canter'a (1975) göre kontrol altında tutulan ve yalıtılmış bir ortamda ölçümlenen insan davranışı laboratuvarda meydana gelen davranış hakkında fazlasıyla bilgi verse de gerçek çevresinde davranan insan hakkında çok fazla bilgi vermez. Ancak 20. yy'de bilişsel bakış açısının uyaran ile yanıt arasındaki ilişkiye bilişsel süreçleri dâhil etmesiyle insan ile çevre arasında karşılıklı bir etkileşimin olduğu öne sürülmüştür. Lewin'e (1946) göre insan ile çevre arasındaki karşılıklı etkileşim davranışı ortaya çıkarır. Bandura (1986), bireysel faktörler, çevresel faktörler ve davranış arasındaki bu ilişkiyi *karşılıklı belirleyicilik* (reciprocal determinism) kavramıyla açıklamaktadır. Bilişsel psikolojinin insan doğasına bu yönde yaptığı katkılar ve 1970'lerden itibaren ayrı bir disiplin olarak gelişmeye başlayan çevre psikolojisi çalışmaları psikoloji araştırmalarında 'çevre' algısının değişmesini sağlamıştır. Donald'a (2022) göre, davranışı anlamak için çevrenin kontrol altında tutulması gerektiği anlayış çevre psikolojisi alanında gerçekleştirilen çalışmalarla güç kaybetmiştir. İnsan davranışını bozan ve o yüzden kontrol edilmesi

gereken çevre anlayışından insan davranışının içerisinde gerçekleştiği çevre anlayışına doğru değişen paradigma sonucunda psikolojik araştırmalarda çevrenin önemi artmıştır.

Değişen paradigma ile bahsi geçen süreç bağlamında ortaya çıkan ve gelişen çevre psikolojisi insan davranışlarının bağlamına vurgu yapar (Altman ve Stokols, 1987). Çevre psikolojisi alt disiplini insanın çevreyle kurduğu ilişkilerin doğasını bütün yönleriyle anlamaya çaba gösterir (Gifford, 2002). Çevre psikolojisinin geniş çalışma alanının içerisinde insanın doğal veya yapılı yerler ve mekânlar ile kurduğu ilişkiler de bulunmaktadır (Uçar, 2020). Lalli'ye (1992) göre yer veya mekân yoğun insan deneyimlerinin sahne olduğu, özel anlamların yüklendiği, kişinin yaşamını doğrudan etkileyen ve şekillendiren, bireylerin duygu, düşünce ve davranış dünyalarında sembolik değere sahip fiziksel birimlerdir. İnsan-yer çalışmalarının ürünü olarak yer bağlılığı, yer kimliği ve yer bağımlılığı kavramları çevre psikolojisi alanında yapılan araştırmalar kapsamında ele alınır (Karakuş-Akalın, 2020). İnsan ve çevre arasında meydana gelen karşılıklı etkileşim sırasında insanda meydana gelen duygusal, bilişsel ve davranışsal çıktılar sırasıyla yer bağlılığı, yer kimliği ve yer bağımlılığı kavramlarına karşılık gelmektedir (Gültekin, 2023). Bu çalışmada öncelikle yer bağlılığı, yer kimliği ve yer bağımlılığı kavramları tanımlanacaktır. Daha sonrasında ise bu kavramları nicel olarak ölçebilmek adına geliştirilen ölçek çalışmaları hakkında bilgi sunulacaktır. Literatürde yer ile ilgili söz konusu değişkenler arasında kabul gören bir model geliştirememiş olmasından dolayı kavramsal bir belirsizlik söz konusudur (Hernández vd., 2014). Bu belirsizlik alanda araştırma yürütmek isteyen araştırmacıların bu değişkenleri ölçerken kullanacakları ölçüm araçlarına da yansımıştır. Yer ile ilgili değişkenlerin ve onların ölçüm araçlarının ele alındığı bu çalışma ile geliştirilmiş olan ölçüm araçlarının bir araya getirilerek literatürde yer alan bu karışıklığın giderilmesi amaçlanmıştır.

Yer Bağlılığı

Yer bağlılığı kavramı yer bağımlılığı, yer kimliği, yer duygusu ve köklülük gibi kendisinden daha genel ve özel birçok kavramla benzer çağrışımları yapmaktadır (Lewicka, 2011). Bu durum insan ile yer arasındaki ilişkilerin teorik bir altyapısını oluşturmada ve bu ilişkilerin doğası üzerine yapılacak pratik çalışmalarla ölçülmesinde önemli derecede karışıklığa yol açmaktadır (Relph, 2008). Yer bağlılığı yer ile insan arasında var olduğu varsayılan duygusal ilişkilerin tümünü kapsar (Devine-Wright, 2007; Low ve Altman,

1992; Werner ve Osmolovsky, 1993). Kavramın temelleri Bowlby'nin bağlanma kuramına kadar götürülebilir (Rubinstein ve Parmelee, 1992). Bowlby'e (1958) göre bağlanma erken yaşam deneyimlerinden kaynaklanır ve kişinin yaşamında kuracağı tüm ilişkileri şekillendirir. Bununla bağlantılı olarak yer bağlılığı bireylerin belli bir mekân ile kurdukları ilişkinin duygusal boyutuna odaklanır.

Yer bağlılığının ölçülmesi çeşitli tartışmalara sahne olmuştur. Disiplinler arası bir doğaya sahip olarak insan-yer ilişkileri 20. yüzyılda daha çok Bachelard (1964), Eliade (1959) gibi fenomenologlar, Auge (1995) gibi antropologlar ve Tuan (1974), Relph (1976) gibi coğrafyacılar tarafından tartışılmıştır. Bu tartışmalar insan ve yer arasındaki ilişkiyi benzersiz öznel deneyimler bağlamında ve zengin bir içerikle ele almıştır. Daha sonra ayrı bir çalışma alanı olarak çevre psikolojisinin gelişmesi ve dönemin sosyo-bilişselci zeitgeist ile de uyumlu olarak konunun daha pozitivist yaklaşımlarla ele alınması sonucunda, insanın çevre ile etkileşiminin daha nicel verilerle açıklanması gereği duyulmuştur (Low ve Altman, 1992). Araştırmacılar belirli yerlere bağlılıkların yoğunluğunu belirlemek için ölçekler kullanarak yer bağlılığının en iyi nasıl ölçülebileceğine odaklanmışlardır (Kyle vd., 2005a; Raymond vd., 2010; Williams ve Vaske, 2003). Sonuç olarak, yere bağlılık araştırmalarının çoğu değişkenler arasındaki nedensel ilişkileri tespit etmeye yönelik gerçekleştirilmiştir. Ancak Manzo ve Carvalho'ya (2021) göre yer bağlılığını ölçmek için kullanılan nicel yöntemler dünyayla ilgili sıklıkla gözden kaçırılan bir takım temel varsayımlara dayanmaktadır. Nicel ölçüm yöntemine yönelik bu pozitivist eğilim insan-yer ilişkilerinin anlaşılması konusunda meselenin politik bağlamlardan kopuk olarak ele alınmasına ve yapılandırılmış davranışsal veya bilişsel ölçümlerde yakalanamayan deneyimlerin göz ardı edilmesine yol açmıştır. Bu sebepten dolayı mevcut ölçüm araçlarında yer almayan, yer bağlılığının daha az anlaşılabilir ve yeni ortaya çıkan yönlerini keşfetmek için nitel yöntemlerin değeri vurgulanmıştır. Bu bakış açısına göre kavramsal ve metodolojik heterojenlik, yer bağlılığının çeşitli dinamiklerinin tam olarak anlaşılması için esastır (Manzo ve Carvalho, 2021).

Yer bağlılığının benzersiz deneyimlere açık yapısı onu bütün yönleri ile açıklayabilecek bir ölçeğin geliştirilmesini güçleştirmektedir. Bu durum öncelikle yer bağlılığı kavramını öznel deneyimleri de kapsayacak şekilde açıklayan bir modelin gerekliliğini düşündürmektedir. Yer bağlılığını açıklayan farklı modeller kavramı tek boyutlu ve çok boyutlu olarak veya üst bir kavramın bir alt boyutu olarak ele almıştır (Hernández vd., 2014). Kavramın

incelenmesinde en kapsamlı modellerinden birisi Scannell ve Gifford tarafından öne sürülmüştür (Karakuş-Akalın, 2020). Scannel ve Gifford'a (2010) göre insan ve yer arasındaki ilişkinin insan, yer ve psikolojik süreçler olmak üzere 3 farklı boyutu vardır. Modelin insan boyutu bireylerin ne tür bir toplumsal iklimde yetişmiş ve yaşıyor olduğu, kişilik yapısı, yaşı, cinsiyeti vb. değişkenlere odaklanırken; yer boyutu mekânın büyüklüğü (örn. küçük ölçekli yerler, büyük ölçekli yerler vs.), türü (örn. ev, mahalle, şehir, ülke vb.) ve mâhiyetine (örn. kutsal mekânlar, dinlenme mekânları, kamusal mekân vs.) odaklanır. Ayrıca Williams'a (2014) göre yer bağlılığı araştırmaları bağlanma yeri ve anlam merkezi olarak iki farklı yer anlayışını içermektedir. İlki yer bağlılığını "dar anlamda duygusal bir bağ" olarak ele alırken, ikincisi, insanların anlamı oluşturma ve ifade etme yollarına işaret etmektedir. Son olarak modelin öne sürdüğü psikolojik süreçler boyutu, birey ile yer arasındaki ilişkinin ortaya çıkardığı duygu, düşünce ve davranışsal faktörlere yoğunlaşmaktadır. Yukarıda bahsi geçen tartışma ekseninde psikolojik süreçler boyutunun benzersiz öznel deneyimleri de içerecek şekilde ele alınması önemli görülmektedir. Kısacası yer bağlılığı bu üç boyuta göre farklılaşır ve yer bağlılığını belirlemek için geliştirilen ölçme araçlarının yer bağlılığını farklı boyutları ile kapsaması önem arz etmektedir.

Yer Kimliği

Yer kimliği kavramı insan-çevre ilişkisinin bir yönünü ele alan, yer bağlılığı ile ilişkili ve benzer çağrışımlar oluşturan çokboyutlu kavramdır (Gieseking vd., 2014; Lewicka, 2008, 2011; Rollero ve De Piccoli, 2010; Zimmerbauer vd., 2012). Yer bağlılığı insan ile yer arasındaki ilişkinin daha duygusal boyutlarına odaklanırken; yer kimliği bilişsel bir alana işaret eder (Gültekin, 2023; Hernández vd., 2010). Yer kimliği bireylerin benlik algıları ve sosyal çevreleri ile yer arasında kurdukları kopmaz bir bağlantıyı öngörür (Bonnes ve Secchiaroli, 1995; Hay, 1998; Proshansky, 1978; Uzzell vd., 2002). Yer kimliği benliğin sosyalleşen fiziksel dünyasına atıfta bulunur (Twigger-Ross ve Uzzell, 1996; Williams ve Roggenbuck, 1989). Dolayısıyla yer kimliği fiziksel mekân ile kimlik oluşumunun bir entegrasyonuna işaret eder (Hernández vd., 2007). Bireylerin fiziksel çevre ile kurdukları ilişkide inançlar, anılar, tercihler, beklentiler, duygular ve değerler yer kimliğini belirleyen önemli faktörlerdir. Bernardo ve Palma'ya (2005) göre kişisel kimlik, hem yerlerin yapılandırılmasından hem de o yerlerde meydana gelen etkileşimlerin doğası açısından öznenin fiziksel ortamlarla kurduğu ilişki aracılığıyla da gelişir. Clayton'a (2003) göre psikolojik literatür fiziksel ve doğal çevrenin

kimlik oluşumu ile ilişkisi üzerine yapılan araştırmalar konusunda eksik kalmaktadır. Ancak son 40 yıllık süre baz alındığında yer kimliği üzerine odaklanılan çalışmaların sayısında gittikçe artan bir ivme gözlemlenmektedir (Peng vd., 2020).

Peng ve diğerlerine göre (2020) bu konuda gerçekleştirilen araştırmalar en çok yer kimliğinin sosyal aktörlerin tutum ve davranışları üzerindeki etkisine ilişkindir. Çok boyutlu bir kavram olmasının yanında yer kimliği kavramının kullanımı konusunda genel bir anlaşmazlık söz konusudur. Kimi araştırmalar yer kimliği kavramını coğrafi yerin ayırıcı özelliklerine işaret edecek şekilde kullanırken diğer araştırmalar bireylerin fiziksel mekândan türettikleri benlik anlamlarına atıfla ele alırlar (Peng vd., 2020). İlk kullanım coğrafya bilimi alanındaki araştırmalarda yaygınken psikoloji bilimi altında yapılan çalışmalarda ikinci kullanım söz konusudur. Bu açıdan insanların yer kimliği ile bir yerin yer kimliği örtüşür ancak aynı değildir. Her iki yapı da insan ile fiziksel dünya arasındaki öznel veya duygusal bağları somutlaştırır. İnsanların yer kimliği, bireylerin kimliklerinin oluşumunda önemli olan yerlere ilişkin kişiliklerinin bir parçasıdır. Bir yerin yer kimliği ise o yerin kişiliğidir. Bu kişilik çoğu durumda insanlar tarafından yaşadıkları veya önemsedikleri yere atfedilir (Peng vd., 2020). Paasi'ye (1986, 1991, 2002, 2003, 2009) göre araştırmalarda yer kimliğinin bu iki yönünü ayırmak karışıklığın giderilmesi açısından önem arz eder. Çünkü yer kimliğine ilişkin bu tip farklı anlayışlar ve dolayısıyla da bu yapıyı ölçmenin farklı yöntemleri, bu alandaki bilgi birikimini ve tutarlı bir entelektüel kavrayışı zora sokmaktadır (Giuliani, 2003; Lewicka, 2011).

"Yer kimliğinin" fiziksel gerçeklik ile sosyal bilişi bütünleştirmede bir çıkış noktası olarak hareket etmektedir. Yer kimliği araştırmalarında araştırmacılar insanların hayatlarındaki yer(ler)in anlam ve önemi üzerinde durmaktadır. Bu amaçla araştırmalar genel olarak insanların bir yerle ilgili tutum ve düşüncelerine ilişkin sorular etrafında döner. Bu tür tutum ve düşünceler genellikle bir yere (ülkeye, şehire, mahalleye, bölgeye vs.) duyulan sevgi, manzara tercihleri gibi değer odaklı olup, bir yerin insanların tercihlerine yön veren inanç veya standartların oluşmasındaki rolünü gösterir. Ancak yer kimliğinin iç içe geçmiş yapısı onun doğru bir şekilde tespit edilmesine yeteri kadar müsaade etmemektedir. Başka bir deyişle yerin çeşitli alt kimlik kategorilerinin bir bileşeni olması nicel olarak ölçülmesini zorlaştırmaktadır. Hauge'ye (2007) göre kimliğin bir kategorisini oluşturan cinsiyet, ırk veya milliyetten farklı olarak yer, birçok farklı toplumsal kategorinin sembollerini ve kişisel anlamları içerir. Ayrıca

yer, kimliği farklı düzey ve boyutlarda temsil eder ve sürdürür (Hauge, 2007). Bu durum yer kimliğini ölçmek amacıyla geliştirilmiş ölçüm araçlarının kapsamlı ve karmaşık bir kimlik yapısını ele almasını zorunlu kılar.

Yer Bağımlılığı

Yer bağımlılığı, bireylerin yer ile kurdukları ilişkide amaç ve ihtiyaçları ön planda tutan işlevsel bir bağa işaret eder (Stokols ve Shumaker, 1981). İnsanların yer ile ilişkilerindeki davranışsal yöne işaret eder (Williams ve Roggenbuck, 1989). Yer ile kurulan bu yönde bir ilişki bireylerin hedeflerine ulaşmalarında yerlerin onlara sunduğu kaynak ve olanakların değerlendirilmesini kapsar. Bu değerlendirme fiziksel çevrenin bireyin amaçlanan kullanımını destekleyecek koşulları sağlama derecesini yansıtır (Raymond vd., 2010). Sonuç olarak yer ve insan arasında gerçekleşen ilişkilerde yer bağlılığı duygusal, yer kimliği bilişsel ve yer bağımlılığı davranışsal boyutlara işaret eder.

Yer bağımlılığı genellikle yer ve insan arasındaki ilişkilerin doğasını tespit edebilmek amacıyla geliştirilmiş çok boyutlu modellerde bir alt boyut olarak değerlendirilmiştir (Karakuş-Akalın, 2020). William ve Vaske'ye (2003) göre yer bağımlılığı, yer kimliği ile beraber yer bağlılığını meydana getiren iki temel alt boyuttan birisidir. Raymond ve diğerleri (2010) ise yer bağımlılığını, yer kimliği ile beraber kişisel bir bağlamın oluşmasına katkı sunan birer alt değişken olarak değerlendirir. Kişisel bağlam, toplumsal ve doğal bir bağlam ile birlikte kapsamlı bir yer bağlılığı modelini oluşturur. Jorgensen ve Stedman (2001) ise çok daha kapsamlı bir yer duygusu (sense of place) kavramını öne sürerek yer bağlılığının, yer kimliğinin ve yer bağımlılığının bir araya gelerek yer duygusunu ortaya çıkardığını ileri sürmüştür. Literatürde yer bağımlılığının ne ölçüde yer bağlılığı ve yer kimliği kavramlarından ayrıldığına ilişkin tatmin edici açıklamalar bulunmamaktadır (Pretty vd., 2003). Bu durum yer bağımlılığının tüm boyutları ile ölçülmesini zorlaştırmaktadır.

Yer Bağlılığı, Yer Kimliği ve Yer Bağımlılığı Ölçüm Araçları

Yer Bağlılığı Ölçüm Araçları

Williams ve Roggenbuck Tarafından Geliştirilen Yer Bağlılığı Ölçeği: Bireylerin yer bağlılığı düzeylerini tespit etmek amacıyla Williams ve Roggenbuck (1989) tarafından geliştirilen ölçeğin orjinal formu 22 maddeden (örn. Şu an burada yaşamamın en büyük sebeplerinden biri bu yere yakın olmaktır) ve 3 alt boyuttan meydana gelmektedir. Ölçek Ayar ve diğerleri (2022) tarafından Türkçeye

uyarlanmıştır. Ölçek maddeleri “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” arasında derecelendirilerek 5’li likert tipinde puanlanmaktadır. Ölçeğin Ayar ve diğerleri (2022) tarafından uyarlanan formunda 19 madde bulunmaktadır. Ölçek “yere bağımlılık”, “yere karşı ilgisizlik” ve “yer kimliği” boyutlarına işaret eden 3 faktörlü yapıya sahiptir. Williams ve diğerleri (1992, 1995) ve Williams ve Vaske (2003) tarafından daha sonraki yıllarda ölçeğin farklı versiyonları da geliştirilmiştir.

Boley ve Arkadaşları Tarafından Geliştirilen Yer Bağlılığı Ölçeği Kısa Formu:

Boley ve diğerleri (2021) tarafından geliştirilen Yer Bağlılığı Ölçeği Kısa Formu (Abbreviated Place Attachment Scale) 6 maddeden oluşmaktadır. Ölçek Williams ve Roggenbuck (1989), Williams ve diğerleri (1992), Williams ve Vaske (2003) ve Raymond ve diğerleri (2010) tarafından insan-yer ilişkilerini ölçmek için daha önceki yıllarda geliştirilmiş olan farklı ölçeklerin daha sade bir kullanımına ulaşmayı amaçlamaktadır. Ölçek 6 maddeden (örn. Burası benim için çok özeldir) ve 2 alt boyuttan (yer bağımlılığı ve yer kimliği) oluşmaktadır. Ölçek güvenilirliği ve geçerliliği yedi farklı ülkeden toplanan vaka örnekleri için ayrı ayrı ölçülmüş ve Cronbach Alfa değerleri bütün örneklem için .70’in üzerinde bulunmuştur. Ölçek psikolojik çalışmalarda kullanılmak üzere güvenilir ve geçerli olarak tespit edilmiştir (Boley vd., 2021).

Raymond ve Diğerleri Tarafından Geliştirilen Yer Bağlılığı Ölçeği:

Raymond ve diğerleri (2010) tarafından, yer araştırmalarında bireysel, toplumsal ve fiziksel/doğal çevre bağlamları da dâhil olmak üzere çoklu yaklaşımları bütünleştiren bir yer bağlılık modeli geliştirmek ve test etmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek geniş kapsamı içerisinde 5 boyutu ölçmeyi amaçlamaktadır (Yer kimliği, doğa bağlılığı, yer bağımlılığı, aile bağlılığı, arkadaş bağlılığı/aidiyeti). Ölçekte 5 boyutu ölçmek amacıyla 19 madde (örn. Burasının benim bir parçam olduğunu hissediyorum) yer almaktadır.

Li Tarafından Geliştirilen Mekansal Bağlılık Ölçeği:

Ölçek Li (2012) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 30 maddeden (örn. Üniversitede iken kendimi mutlu hissedirim) oluşmaktadır ve bireylerin belirli mekânlara olan bağlılıklarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçek maddeleri “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” aralığında değişen 5’li likert tipindedir. Tüm ölçek maddeleri tek faktör altında toplanmaktadır. Ölçek, Yaşaroğlu (2017) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır.

Jorgensen ve Stedman'ın Yer Duygusu Ölçeği: Jorgensen ve Stedman'ın (2001) 12 maddelik yer duygusu ölçeği, Williams ve Roggenbuck'un (1989) ölçeği ile Williams ve

diğerlerinin (1995) sonraki versiyonundan uyarlanmıştır. Ölçek yere duygusal bağlanmayla ilgili 4 maddeden (örn. Bu yerdeyken kendimi en mutlu hissediyorum), yer kimliğiyle ilgili 4 maddeden (örn. Burası benim bir parçamdır) ve yer bağımlılığıyla ilgili 4 maddeden (örn. En çok keyif aldığım şeyleri yapmak için başka hiçbir yer burasıyla karşılaştırılmaz) oluşmaktadır. Üç yer duygusu alt boyutu “kesinlikle katılmıyorum” ile “kesinlikle katılıyorum” arasında değişen 5 puanlı Likert tipi yanıt ölçeği kullanılarak ölçülmektedir.

Lewicka Tarafından Geliştirilen Yer Bağlılığı Ölçeği: Ölçek yere karşı olumlu ve olumsuz duyguları tanımlayan 12 maddeden (örn. Burada güvende hissederim) oluşmaktadır. Ölçek 5’li Likert tipinde derecelendirilmiştir. Maddeler farklı ölçeklerde seçilen yerler sayısı kadar derecelendirilir (örn. apartman, ev/bina, mahalle, ilçe ve şehir). Ölçek çeşitli çalışmalarda test edilmiştir (Lewicka, 2006).

Bonaiuto ve Diğerleri Tarafından Geliştirilen Yere Bağlılık Ölçeği: Bonaiuto ve diğerleri (2002) tarafından geliştirilen ölçek tek faktörlü bir yapıya sahiptir. Ölçekte katılımcıların yere bağlılık düzeylerini ölçmek için 8 madde (örn. Başka bir şehirde yaşamak isterim) yer almaktadır.

Hidalgo ve Hernández Tarafından Geliştirilen Yer Bağlılığı Ölçeği: Ölçek farklı ölçekteki yerler için (ev, mahalle, şehir) genel, sosyal ve fiziksel bağlılığı ölçmek amacıyla Hidalgo ve Hernández (2001) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek maddeleri daha önce Gerson ve diğerleri (1977) tarafından bağlanmayı ölçmek için kullanılan “Ayrılmaktan mutsuz olurum” ifadesinin çeşitlendirilmiş bir biçimini meydana getirmektedir. Ölçek 9 maddeden (örn. Birlikte yaşadığım insanlar olmadan evimden taşınırsam üzülürüm) oluşmaktadır. Her bir maddenin karşısında “çok fazla” ile “hiç” aralığında değişen 4 derece aralığı bulunmaktadır.

Hernandez ve Diğerleri Tarafından Geliştirilen Yer Bağlılığı Ölçeği: Ölçek Hernández ve diğerleri (2007) tarafından daha önce Hernández ve diğerleri (1998), Hidalgo (2000) ve Hidalgo ve Hernández (2001) tarafından kullanılan ölçeklere dayanarak geliştirilmiştir. Ölçekte yer bağlılığının yoğunluğunun ölçülmesi amaçlanmaktadır. Ölçekte 8 madde (örn. Bu mahalleye bağlı hissediyorum) yer almaktadır. Katılımcılar her bir maddeyi “hiç” ve “çok fazla” aralığında değişen 6 dereceli likert tipi bir değerlendirmeye sahiptir.

McAndrew Tarafından Geliştirilen Yer Bağlılığı Ölçeği: McAndrew (1998) yeri değiştirilmiş insanlara uygulanmak üzere yere bağlılığı ölçmek için bir ölçek geliştirmiştir. Ölçek 19 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin yarısı, yere bağlılıkla olumlu yönde ilişkili olması gereken ifadeler (örn.

Şu anki evimden son derece memnunum) ve yarısı, yere göreceli olarak daha az bağlılığı yansıtması gereken ifadelerdir (örn. Nerede olursam olayım, kendimi evimde hissediyorum). Ölçek katılımcıların “kesinlikle katılmıyorum” ile “kesinlikle katılıyorum” arasında puanladıkları 5’li Likert ölçeği tipindedir.

Kyle ve Diğerleri Tarafından Geliştirilen Yere Bağlılık Ölçeği: Yere bağlılığı ölçmek için Kyle ve diğerleri (2004) tarafından Williams ve Roggenbuck’ın (1989) geliştirdiği ölçek temel alınarak geliştirilen ölçek yer bağlılığının iki teorik boyutunu (yer kimliği ve yer bağımlılığı) kapsamayı amaçlamaktadır. Ölçek 8 maddeden (örn. Burası benim için çok şey ifade ediyor) oluşmaktadır. Maddelerin dördü yer kimliğini, dördü yer bağımlılığını kapsamaktadır. Maddeler “kesinlikle katılıyorum” ile “kesinlikle katılmıyorum” arasında derecelenen 5’li Likert tipindedir. Ek olarak ölçeğe daha sonra Kyle ve diğerleri (2005b) tarafından sosyal bağlanma adı verilen yere bağlılığın farklı bir boyutunu da değerlendiren dört yeni madde dâhil edilmiştir.

Scopelliti ve Tiberio Tarafından Geliştirilen Memlekete Yer Bağlılığı Ölçeği ve Roma’ya Bağlılık Ölçeği: Scopelliti ve Tiberio (2010) memlekete ve yeni yaşanan yere olan bağlılığı ölçen ve insan-çevre bağlarının farklı yönlerini ele alan 2 farklı ölçek geliştirmiştir. Birinci ölçek Memlekete Yer Bağlılığı Ölçeği (Place Attachment to the Hometown Scale) olarak adlandırılmaktadır. Memlekete Yer Bağlılığı Ölçeği öğrencilerin memleketlerine olan bağlılıklarının fiziksel, sosyal ve işlevsel yönleri ele alan 16 maddelik (örn. İnsanlarla memleketim hakkında konuşmayı severim) bir ölçüm aracıdır. Bu ölçek 3 alt boyuttan oluşmaktadır: Kimliklenme, kaynak eksikliği ve sosyal ilişkiler.

Sözü geçen araştırmacılar tarafından geliştirilen ikinci ölçekte oranın yerlisi olmayan öğrencilerin Roma’ya olan bağlılıklarının ölçülmesi amaçlanmıştır. Ölçek Roma’ya Bağlılık Ölçeği (Attachment to Rome Scale) olarak adlandırılmaktadır. Bu ölçek te aynı şekilde 16 maddeden (örn. Üniversite bitince Roma benim için silinecek bir deneyim olacak) oluşmaktadır. Ölçek duygusal bağ ve kişisel gelişim olarak adlandırılan 2 alt boyuttan oluşmaktadır. Scopelliti ve Tiberio (2010) tarafından geliştirilen her iki ölçek 6’lı Likert tipinde “0”dan (kesinlikle katılmıyorum) “5”e (tamamen katılıyorum) kadar puanlanmaktadır.

Maricchiolo ve Diğerleri Tarafından Revize Edilmiş Memlekete Yer Bağlılığı Ölçeği: Scopelliti ve Tiberio (2010) tarafından geliştirilen Memlekete Yer Bağlılığı Ölçeği daha sonraki yıllarda Maricchiolo ve diğerleri (2021) tarafından farklı bir çalışma kapsamında revize edilmiştir. Ölçeğin orijinal formundan 4 madde çıkarıldığı şekliyle elde edilen

yeni ölçekte 12 madde ve 3 farklı alt boyut bulunmaktadır. Beş madde (örn. Şehrimin/köyümün manzarası bende her zaman güçlü bir duygu hissettirir) yer kimliği, üç madde (örn. Bağlandığım insanlar çoğunlukla yaşadığım şehirden/köyden geliyor) ve dört madde (örn. Orada sık sık sıkırlım) kaynak eksikliği ölçeğin alt boyutlarını oluşturmaktadır. Ölçek 9'lu Likert tipindedir ve 1 (Beni hiç tanımlamıyor) ile 9 (Beni tamamen tanımlıyor) arasında değişen şekilde puanlanmaktadır.

Yer Kimliği Ölçüm Araçları

Yer kimliği birçok çalışmada yer bağlılığının veya yer duygusunun bir alt boyutu olarak ele alınmış ve bu değişkenlerin ölçülmesi adına geliştirilen ölçüm araçları kapsamında belirlenmiştir. Bu duruma Raymond ve diğerleri (2010), Maricchiolo ve diğerleri (2021), Williams ve Roggenbuck (1989), Boley ve diğerleri (2021), Jorgensen ve Stedman'ın (2001) ve Kyle ve diğerleri (2004) tarafından geliştirilen ölçüm araçları örnek olarak gösterilebilir. Bu araçlardan bağımsız olarak yer kimliği farklı alt boyutların bir üst boyutu olarak veya bağımsız bir şekilde ele alınarak da ölçülmüştür. Aşağıda bu yöndeki çalışmalar sunulmuştur.

Chuang ve Diğerleri Tarafından Geliştirilen Yer Kimliği Ölçeği: Chuang ve diğerleri (2022) tarafından geliştirilen ölçek bireylerin yer kimliği düzeylerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçek ait olma duygusu, önemseme duygusu ve katılım duygusu olmak üzere üç boyutu kapsayan toplam 15 sorudan oluşmaktadır. Likert tipindeki ölçekte 5'li puanlama yöntemi kullanılmaktadır. Daha yüksek puan, bireylerin yer kimliğinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Bernardo ve Diğerlerinin Geliştirdikleri Yer Kimliği İçerikleri Ölçeği: Ölçek Bernardo ve diğerleri (2023) tarafından yer kimliğine en çok katkıda bulunan boyutları aydınlatan yer kimliği içeriklerinin bir ölçüsünü belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek Yer Kimliği İçerikleri Ölçeği (Place Identity Contents Scale) olarak adlandırılmıştır. Ölçek 8 faktörlü yapıya sahiptir. Bu 8 faktör sırasıyla çevre kalitesi (environmental quality), işlevsellik (functionality), biyoçeşitlilik (biodiversity), soybilim (genealogy), tarihsel/kültürel (historical/cultural), sosyal ağlar (social networks), homojenlik (homogeneity) ve yer bağlılığıdır (place attachment). Ölçek kapsamında yer alan 8 faktör 4 yer kimliği boyutunu açıklamaktadır: Çevresel boyut, işlevsel boyut, sosyal boyut ve bağlanma boyutu. Ölçekte toplam 24 madde (örn. Burada yaşamak benim için çok önemli) yer almaktadır. Altılı Likert tipindeki ölçekte maddeler 1'den (*kesinlikle katılmıyorum*) 6'ya (*kesinlikle*

katılıyorum) kadar derecelendirilmiştir.

Valera ve Pol Tarafından Geliştirilen Yer Kimliği Ölçeği: Valera ve Pol (1994) mahalle sosyal kimliği bağlamında bireylerin yer kimliklerini ölçmek amacıyla geliştirmiştir. Bu ölçek daha sonraki yıllarda Hernández ve diğerleri (2007) ve Vidal ve diğerleri (2010) tarafından revize edilerek farklı çalışmalar kapsamında kullanılmıştır. Ölçek katılımcıların 1 (*hiç*) ve 6 (*gerçekten çok*) arasında puanladıkları 6'lı Likert tipindedir. Ölçeğin en son Vidal ve diğerleri (2010) tarafından revize edildiği halinde yer kimliği 5 madde (örn. Ben kendimi bu şehir ile tanımlarım) ile ölçülmektedir.

Sobhaninia ve Diğerleri Tarafından Geliştirilen Yer Kimliği Ölçeği: Sobhaninia ve diğerleri (2023) doğal afet gibi toplumsal yıkımla sonuçlanan olaylar karşısında bireylerin yer kimliği düzeylerinin dayanıklılığı olumlu yönde etkileyebileceği varsayımıyla gerçekleştirdikleri çalışma kapsamında geliştirilen ölçek 21 sorudan meydana gelmektedir. 21 sorunun 13'ü (örn. Mahallenin tarihi ve kültürü sizin için önemli mi?) araştırmanın yer kimliği boyutunu ve yer kimliğinin bireysel, sosyal ve çevresel göstergelerini ölçmektedir. Sorular evet-hayır sorularından oluşmakta veya 5'li likert tipi derecelendirmeye dayanmaktadır.

Lewicka'nın Yer Kimliğini Ölçme Yöntemi: Lewicka (2008) İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Doğu ve Orta Avrupa'daki toprak değişikliklerinin yer hafızasında meydana getirdiği etkiler ve bunun yer kimliği ve yer bağlılığı ile ilişkilerine odaklanan bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada katılımcıların yer kimliğini ölçmek için farklı bir yöntem geliştirmiştir. Katılımcılara, en küçük yerleşim birimlerinden (örn. Lviv veya Wrocław gibi), bölgeye (örn. Galiçya veya Aşağı Silezya), ülkeye (örn. Ukrayna veya Polonya), Avrupa ve dünyaya (dünya vatandaşı) ve hatta "insanoğlu"na kadar uzanan olası kimlik nesnelerinin bir listesi sunulmuştur. Bu listeye "diğer" kategorisi de eklenmiştir. Ardından katılımcılardan kendilerini en çok özdeşleştirdikleri ilk üç nesneyi sıralamaları istenmiştir. İlk üç seçenekte seçilen nesnelere "1", seçilmeyen nesnelere ise "0" olarak puanlanmıştır. Bu çalışma yer kimliğinin belirlenmesinde farklı metodların kullanılmasına güzel bir örneklik teşkil etmektedir.

Yer Bağımlılığı Ölçüm Araçları

Yer bağımlılığı değişkeni yer kimliği değişkeni ile benzer şekilde yer bağlılığı veya yer duygusunu ölçen çalışmalarda hesaplanan bir alt boyut olarak ele alınmıştır. Bu çalışmalara örnek olarak Williams ve Roggenbuck (1989), Boley ve diğerleri (2021), Raymond ve diğerleri (2010), Jorgensen ve

Stedman (2001), Kyle ve diğerkleri (2004) tarafından geliştirilen ölçüm araçları verilebilir. Bu çalışmalardan farklı olarak yer bağımlılığını tek başına veya farklı alt boyutların bir üst boyutu olarak değerlendiren çalışmalara literatür taramasında rastlanmamıştır. Yalnızca Vaske ve Kobrin (2001) tarafından revize edilen bir çalışma tespit edilebilmiştir. Aşağıda bu çalışma sunulmuştur.

Vaske ve Kobrin Tarafından Revize Edilen Yer Bağımlılığı Ölçeği: Vaske ve Kobrin (2001), yer bağımlılığını Williams ve Roggenbuck (1989) tarafından geliştirilen daha geniş bir madde kümesinden belirli maddeleri tercih ederek ölçmüştür. Ölçek 4 maddeden (örn. Bu alanla karşılaştırılabilecek başka bir yer yoktur) oluşmaktadır. Maddeler kesinlikle katılmıyorum (1) ile kesinlikle katılıyorum (5) arasında değişen 5'li Likert tipi ölçek üzerinde kodlanmıştır.

Yer Duygusunun Alt Boyutları Olarak Ele Alınan Yer Bağlılığı, Yer Kimliği ve Yer Bağımlılığı Ölçekleri

Yer duygusu, insanlar ile yerler arasında olduğu varsayılan bir bağa işaret eder ve bazen yer bağlılığı, yer anlamı, yer kimliği, yer bağımlılığı, ait olma duygusu ve topluluk duygusu gibi terimlerle birbirinin yerine kullanılır (Agyekum ve Bruce Newbold, 2019; Hay, 1998; Stokols ve Shumaker, 1981). Jorgensen ve Stedman'a (2001, 2006) göre insanlar ile yerler arasında ifade edilebilecek en kapsamlı terimdir. Çok boyutlu bir yapıya işaret eden yer duygusu terimi yer bağlılığı, yer kimliği ve yer bağımlılığı kavramlarını bünyesinde barındırır (Jorgensen ve Stedman, 2001, 2006). İnsan ve yer arasındaki ilişkilerin doğasına yönelik bu modeli kabul eden araştırmacılar yer bağlılığını, yer kimliğini ve yer bağımlılığını, yer duygusu altında ölçen ölçüm araçları geliştirmiştir. Aşağıda bu araçlardan 2 tanesi verilmiştir.

Qian ve Zhu Tarafından Geliştirilen Yer Duygusu Ölçeği: Qian ve Zhu (2014) Çin'in Guangzhou kentinde göçmenlerin yer duygusunu inceledikleri çalışma kapsamında yer duygusunun 3 alt boyutu olarak değerlendirilen yer bağlılığı, yer kimliği ve yer bağımlılığı değişkenlerini ele almıştır. Üç boyutun her biri "toplum kültürü merkezi ve Guangzhou şehri" olmak üzere iki coğrafi düzeyde değerlendirilmiştir. Her iki bağlamda yer duygusunu belirleyen iki farklı ölçek uygulanmıştır.

Toplum kültür merkezi bağlamında yer duygusunu hesaplamak için geliştirilen ölçekte 19 madde yer almaktadır. Bu maddelerin 7'si yer bağlılığını (örn. Bu kültür merkezi beni mutlu ediyor, memnun ediyor), 4 tanesi yer kimliğini (örn. Bu yer bana kim olduğumu öğretti) ve 8 tanesi de yer bağımlılığını (örn. Burada birçok arkadaş

ediniyorum, bu da sosyal ilişkilerim adına iyi bir şey) ölçmektedir.

Katılımcıların şehir bağlamında yer duygularını ölçmek adına geliştirilen ölçekte ise toplam 12 madde bulunmaktadır. Bu maddelerin 4 tanesi yer bağlılığını (örn. Bu şehri seviyorum ve eğer buradan uzun süre uzak kalırsam burayı özlerim), 5 tanesi yer kimliğini (örn. Benim karakteristik özelliklerim ve kişiliğim burada ortaya çıkar) ve 3 tanesi yer bağımlılığını (örn. Boş zaman, eğlence, öğrenme ve kendini gerçekleştirme taleplerim bu şehirdeki aktiviteler aracılığıyla karşılanabilir) ölçmeyi hedeflemektedir.

Ölçeklerin her ikisi de 5 (kesinlikle katılıyorum) ile 1 (kesinlikle katılmıyorum) arasında derecelenen 5'li Likert tipindedir.

Nanzer Tarafından Geliştirilen Yer Duygusu Ölçeği: Nanzer (2004) Michigan sakinlerinde yer duygusunun varlığını ve gücünü ölçmek için bir ölçek geliştirmiştir. Bu 12 maddeden meydana gelen ölçek yer duygusunun 3 boyutu olan yer bağlılığı (örn. Uzun süre Michigan'da yaşamak isterim), yer kimliği (örn. Michigan'da yaşamak beni olduğum kişi haline getirmeye yardımcı oldu) ve yer bağımlılığını (örn. Michigan en çok keyif aldığım şeyleri yapmak için iyi bir yer) ölçer. Ölçekte yer alan her boyut 4'er madde ile ölçülmektedir. Ölçek maddeleri 5 puanlı Likert tipinde derecelendirilmektedir.

Sonuç

İnsanların mekânlarla ve yerlerle kurduğu ilişkilerin psikolojik alt yapısını anlamak için geliştirilen yer bağlılığı, yer kimliği ve yer bağımlılığı gibi kavramları açıklayan ve üzerinde uzlaşmış tek bir model bulunmamaktadır (Hernández vd., 2014). Bu kavramları açıklamak için öne sürülen modellerin karmaşıklığı ölçüm araçlarına da yansımıştır. Yer bağlılığını ölçmek için yer bağımlılığı ve yer kimliği alt boyutlarını ölçmeyi hedefleyen ölçüm araçları olduğu gibi tüm bu kavramları yer duygusu altında ölçümleyen araçlar da mevcuttur.

Bu çalışmada öncelikle psikoloji ve çevre arasında gelişmekte olan ilişkinin ne tür bağlamsal süreçlerden geçtiği ele alınmıştır. Daha sonra ise insan ve yer arasındaki ilişkilerde temel kabul edilen yer bağlılığı, yer kimliği ve yer bağımlılığı değişkenlerini ölçmek adına geliştirilen farklı ölçüm araçları bir araya getirilmiştir. Literatürde mevcut bulunan "yer" kavramı ile ilgili değişkenler arasındaki karmaşıklığın geliştirilen nicel ölçüm araçlarına yansımaları alanda araştırma yapan araştırmacılar açısından ikincil bir sorun ortaya çıkarmaktadır. Çalışma kapsamında "yer" ile

ilgili söz konusu değişkenlerin belirlenmesi için geliştirilen nicel ölçüm araçları bir araya getirilerek bahsi geçen karışıklığın azaltılması hedeflenmiştir. Ek olarak konu ile ilgili araştırma tasarlamak ve yürütmek isteyen araştırmacıların daha önce farklı coğrafyalarda ve farklı zamanlarda geliştirilerek kullanılmış olan nicel ölçüm araçlarına derli toplu bir şekilde ulaşabilmeleri amaçlanmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Agyekum, B., & Bruce Newbold, K. (2019). Sense of place and mental wellness amongst african immigrants in canada. *Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability*, 12(2), 188-202. <https://doi.org/10.1080/17549175.2018.1552885>
- Altman, I., & Stokols, D. (1987). *Handbook of environmental psychology*. John Wiley.
- Ashworth, P. (2000). *Psychology and 'Human Nature'*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203133200>
- Auge, M. (1995). *Non-Places: Introduction to an Anthropology of Supermodernity*. Verso.
- Ayar, H., Ayyıldız Durhan, T., & Karaküçük, S. (2022). Yer Bağlılığı Ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(81), 229-241. <https://doi.org/10.17755/esosder.868059>
- Bachelard, G. (1964). *The poetics of space*. Orion.
- Bandura, A., (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall, Inc.
- Bernardo, F., & Palma, J. M. (2005). Place change and identity processes. *Medio Ambiente y Comportamiento humano*, 6, 71-87.
- Bernardo, F., Loupa-Ramos, I., & Coelho, R. (2023). How to capture place identity contents? A tool for planning interventions. *Sustainability*, 15, Article 15535. <https://doi.org/10.3390/su152115535>
- Bjorklund, D. F., & Pellegrini, A. D. (2002). The origins of human nature: Evolutionary developmental psychology. *American Psychological Association*. <https://doi.org/10.1037/10425-000>
- Boley, B. B., Strzelecka, M., Yeager, E. P., Ribeiro, M. A., Aleshinloye, K. D., Woosnam, K. M., & Mimbs, B. P. (2021). Measuring place attachment with the Abbreviated Place Attachment Scale (APAS). *Journal of Environmental Psychology*, 74, Article 101577. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2021.101577>
- Bonaiuto, M., Fornara, F., Aiello, A., & Bonnes, M. (2002). Qualità urbana percepita. In M. Prezza ve M. Santinello (Ed.), *Conoscere la comunità. Manuale per l'analisi degli ambienti di vita quotidiana* (pp. 133-160). Il Mulino.
- Bonnes, M., & Secchiaroli, G. (1995). *Environmental psychology: A psycho-social introduction* (çev: C. Montagna). Sage Publications.
- Bowlby, J. (1958). *Attachment and loss*. Basic Books.
- Brody, E. B. (1978). The Psychodynamic view of human behavior. *The Behavioral and Social Sciences and the Practice of Medicine*, 157-174. <https://doi.org/10.1016/b978-0-409-95140-0.50011-x>
- Canter, D. (1975). An introduction to environmental psychology. In D. Canter and P. Stringer (Ed.), *Environmental Interaction: Psychological Approaches to our Physical Surroundings* (pp. 1-19). Surrey University Press.
- Chuang N-C, Kuo P-C., & Chiu Y-W (2022). Institutional place identity and life adaptation among elderly people in Taiwan. *Geriatrics*. 7(2),39. <https://doi.org/10.3390/geriatrics7020039>
- Clayton, S. (2003). Environmental identity: A conceptual and an operational definition. In S. Clayton ve S. Opatow (Eds.), *Identity and the natural environment: The psychological significance of nature* (pp. 45-65). MIT Press.
- Devine-Wright, P. (2007). Reflections on place attachment and favourite places. *IAPS Bulletin*, 31, 6-8.
- Donald, I. (2022). *Environmental and architectural psychology*. Routledge, Taylor ve Francis.
- Eliade, M. (1959). *The sacred and the profane*. Harcourt, Brace and World

- Gerson, K., Stueve, C. A., & Fischer, C. S. (1977). Attachment to place. In C. S. Fischer, R. M. Jackson, C. A. Stueve, K. Gerson, L. Jones, & M. Baldassare (Eds.), *Networks and places* (pp. 139-161). The Free Press.
- Gieseeking, J. J., Mangold, W., Katz, C., Low, S., & Saegert, S. (2014). *The People, place, and space reader*. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Gifford, R. (2002). *Environmental psychology, principles and practice*. Allyn and Bacon.
- Giuliani M. V. (2003). Theory of attachment and place attachment. In Bonnes M., Lee T. ve Bonaiuto M. (Ed.), *Psychological theories for environmental issues* (pp. 137-170). Ashgate.
- Gültekin, M., H. (2023). *Suriyeli mültecilerde yer bağlılığı, yetkecilik ve dönme-kalma-gitme isteği arasındaki ilişkilerin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Hauge, A. L. (2007). Identity and place: A critical comparison of three identity theories. *Architectural Science Review*, 50, 44-51. <https://doi.org/10.3763/asre.2007.5007>
- Hay, R. (1998). Sense of place in developmental context. *Journal of Environmental Psychology*, 18(1), 5-29. <https://doi.org/10.1006/jevp.1997.0060>
- Hergenbahn, B. R., & Henley T. B. (2019). *An introduction to the history of psychology* (Eighth ed.). Cengage Learning.
- Hernández, B., Hidalgo, C. M., & Ruiz, C. (2014). Theoretical and methodological aspects of research on place attachment. In L. Manzo, ve P. Devine-Wright (Ed.), *Place attachment: Advances in theory, methods and applications* (pp. 125-137). Routledge.
- Hernández, B., Hidalgo, M. C., & Diaz, L. (1998). Predictores de apego al lugar (Predictors of place attachment). In M. Sabucedo, R. García-Mira, E. Ares y & D. Prada (Ed.). *Medio ambiente y responsabilidad humana. Aspectos sociales y ecológicos* (pp. 39-46). Tórculo Artes Gráficas.
- Hernández, B., Hidalgo, M. C., Salazar-Laplace, M. E., & Hess, S. (2007). Place attachment and place identity in natives and non-natives. *Journal of Environmental Psychology*, 27(4), 310-319. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2007.06.003>
- Hernández, B., Martín, A. M., Ruiz, C., & Hidalgo, M. del C. (2010). The role of place identity and place attachment in breaking environmental protection laws. *Journal of Environmental Psychology*, 30(3), 281-288. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.01.009>
- Hidalgo, C., M., & Hernández, B. (2001). Place attachment: Conceptual and empirical questions. *Journal of Environmental Psychology*, 21(3), 273-281. <https://doi.org/10.1006/jevp.2001.0221>
- Hidalgo, M. C. (2000). Estilos de apego al lugar. *Medio Ambiente Y Comportamiento Humano*, 1(1), 57-73.
- Jorgensen, B. S., & Stedman, R. C. (2001). Sense of place as an attitude: Lakeshore owners attitudes toward their properties. *Journal of Environmental Psychology*, 21(3), 233-248. <https://doi.org/10.1006/jevp.2001.0226>
- Jorgensen, B. S., & Stedman, R. C. (2006). A comparative analysis of predictors of sense of place dimensions: Attachment to, dependence on, and identification with lakeshore properties. *Journal of Environmental Management*, 79(3), 316-327. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2005.08.003>
- Karakuş-Akalın, P. (2020). Yer bağlılığı kavramı, modeller, yer bağlılığının birey, toplum ve çevre yaşamına katkıları. Kırıl Uçar, G. & Hasta D. (Ed.). *Çevre psikolojisi: İnsan-doğa etkileşimi ve çevre davranışı içinde içinde* (ss. 109-144). Nobel Yayınevi.
- Kuhn, T. S. (1996). *The structure of scientific revolutions* (3. ed.). University of Chicago Press.
- Kyle, G., Graefe, A., & Manning, R. (2005a). Testing the dimensionality of place attachment in recreational settings. *Environment and Behavior*, 37(2), 153-177. <https://doi.org/10.1177/0013916504269654>
- Kyle, G., Graefe, A., & Manning, R. (2005b). *Place attachment scale* [Database record]. APA PsycTests. <https://doi.org/10.1037/t78160-000>
- Kyle, G., Graefe, A., Manning, R., & Bacon, J. (2004). Effects of place attachment on users' perceptions of social and environmental conditions in a natural setting. *Journal of Environmental Psychology*, 24(2), 213-225. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2003.12.006>
- Lalli, M. (1992). Urban related identity: Theory, measurement and empirical findings. *Journal of Environmental Psychology*, 12, 285-303. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(05\)80078-7](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(05)80078-7)
- Lewicka, M. (2006). Regionalne zróżnicowanie poczucia tożsamości: Porównanie Polski i Ukrainy. *Studia Regionalne i Lokalne*, 7(23), 5-35.
- Lewicka, M. (2008). Place attachment, place identity, and place memory: Restoring the forgotten city past. *Journal of Environmental Psychology*, 28(3), 209-231.

- <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2008.02.001>
- Lewicka, M. (2011). Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology*, 31(3), 207-230. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.10.001>
- Lewin, K. (1946). Behavior and development as a function of the total situation. In L. Carmichael (Ed.), *Manual of child psychology* (pp. 791-844). John Wiley ve Sons, Inc. <https://doi.org/10.1037/10756-016>
- Li, M. Y. (2012). *Place attachment in university students: Social antecedents and academic motivations* [Master's thesis]. University of Pittsburgh.
- Low, S., & Altman, I. (1992). Place attachment: A conceptual inquiry. In Altman, I., & Low, S. (Ed.), *Place attachment* (pp. 1-12). Plenum.
- Manzo, L. C., & de Carvalho, L. P. (2021). The role of qualitative approaches to place attachment research. In L. Manzo ve P. Devine-Wright (Ed.), *Place attachment: Advances in theory, methods and applications* (pp. 111-126). Routledge.
- Maricchiolo, F., Mosca, O., Paolini, D., & Fornara, F. (2021). The mediating role of pace attachment dimensions in the relationship between local social identity and well-being. *Frontiers in psychology*, 12, Article 645648. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.645648>
- McAndrew, F. T. (1998). The measurement of 'rootedness' and the prediction of attachment to home-towns in college students. *Journal of Environmental Psychology*, 18, 409-417. <https://doi.org/10.1006/jevp.1998.0078>
- Nanzer, B. (2004). Measuring sense of place: a scale for michigan. *Administrative Theory ve Praxis*, 26(3), 362-382. <https://doi.org/10.1080/10841806.2004.11029457>
- Paasi, A. (1986). The institutionalization of regions: A theoretical framework for the understanding of the emergence of regions and the constitution of regional identity. *Fennia*, 164, 105-146. <https://doi.org/10.11143/9052>
- Paasi, A. (1991). Deconstructing regions: Notes on the scales of spatial life. *Environment and Planning A: Economy and Space* 23, 239-256. <https://doi.org/10.1068/a230239>
- Paasi, A. (2002). Regional identities and the challenge of the mobile world. In Engen, T., O. (Ed.), *Kulturell identitet og regional utvikling* (pp. 33-48). Høgskolen i Hedmark.
- Paasi, A. (2003). Region and place: Regional identity in question. *Progress in Human Geography* 27, 475-485. <https://doi.org/10.1191/0309132503ph439pr>
- Paasi, A. (2009). The resurgence of the 'region' and 'regional identity': Theoretical perspectives and empirical observations on regional dynamics in Europe. *Review of International Studies*, 35, 121-146. <https://doi.org/10.1017/S0260210509008456>
- Peng, J., Strijker, D., & Wu, Q. (2020). Place identity: How far have we come in exploring its meanings? *Frontiers in Psychology*, 11, Article 294. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00294>
- Pretty, G. H., Chipuer, H. M., & Bramston, P. (2003). Sense of place amongst adolescents and adults in two rural Australian towns: The discriminating features of place attachment, sense of community and place dependence in relation to place identity. *Journal of Environmental Psychology*, 23(3), 273-287. [https://doi.org/10.1016/s0272-4944\(02\)00079-8](https://doi.org/10.1016/s0272-4944(02)00079-8)
- Proshansky, H. M. (1978). The city and self-identity. *Environment and Behavior*, 10(2), 147-169. <https://doi.org/10.1177/0013916578102002>
- Qian, J., & Zhu, H. (2014). Chinese urban migrants' sense of place: Emotional attachment, identity formation, and place dependence in the city and community of Guangzhou. *Asia Pacific Viewpoint*, 55(1), 81-101. <https://doi.org/10.1111/apv.12039>
- Raymond, C. M., Brown, G., & Weber, D. (2010). The measurement of place attachment: Personal, community, and environmental connections. *Journal of Environmental Psychology*, 30(4), 422-434. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.08.002>
- Relph, E. (1976). *Place and placelessness*. Pion.
- Relph, T. (2008). Sense of place and emerging social and environmental challenges. In Eyles, J. & Williams, A. (Ed.), *Sense of place, health and quality of life* (pp. 31-44). Ashgate.
- Rollero, C., & De Piccoli, N. (2010). Place attachment, identification and environment perception: An empirical study. *Journal of Environmental Psychology*, 30(2), 198-205. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.12.003>
- Rubinstein, R., & Parmelee, P., A. (1992). Attachment to place and the representation of the life course by the elderly. In Altman, I. & Low, S. (Ed.), *Place attachment* (pp. 139-163). Plenum
- Scannell, L., & Gifford, R. (2010). Defining place attachment: A tripartite organizing framework. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 1-10.

- <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.09.006>
- Schultz, D., & Schultz, S. E. (2016). *Theories of personality* (11. ed.). CENGAGE Learning Custom Publishing.
- Scopelliti, M., & Tiberio, L. (2010). Homesickness in university students: The role of multiple place attachment. *Environment and Behavior, 42*(3), 335-350. <https://doi.org/10.1177/0013916510361872>
- Sobhaninia, S., M., Amirzadeh, M., Lauria, M., & Sharifi, A. (2023). The relationship between place identity and community resilience: Evidence from local communities in Isfahan, Iran. *International Journal of Disaster Risk Reduction, Article 90*. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2023.103675>
- Stokols, N., & Shumaker, S. (1981). People in places: a transactional view of settings. In Harvey, J., H. (Ed.), *Cognition, social behavior and the environment* (pp. 441-488). Lawrence Erlbaum.
- Tuan, Y. F. (1974). *Topophilia: A study of environmental perception, attitudes, and values*. Prentice Hall.
- Twigger-Ross, C. L., & Uzzell, D. L. (1996). Place and identity processes. *Journal of Environmental Psychology, 16*(3), 205-220. <https://doi.org/10.1006/jevp.1996.0017>
- Uçar, G., K. (2020). Çevre Psikolojisi: Alanın tanımı ve kısa tarihi. Uçar, G., K., & Hasta, D. (Ed.), *Çevre psikolojisi içinde*(ss. 1-15). Nobel.
- Uzzell, D., Pol, E., & Badenas, D. (2002). Place identification, social cohesion, and environmental sustainability. *Environment and Behavior, 34*(1), 26-53. <https://doi.org/10.1177/0013916502034001003>
- Valera, S., & Pol, E. (1994). El concepto de identidad social urbana: Una aproximación entre la psicología social y la psicología ambiental. *Anuario de Psicología, 62*, 5-24.
- Vaske, J. J., & Kobrin, K. C. (2001). Place attachment and environmentally responsible behavior. *The Journal of Environmental Education, 32*(4), 16-21. <https://doi.org/10.1080/00958960109598658>
- Vidal, T., Valera, S., & Peró, M. (2010). Place attachment, place identity and residential mobility in undergraduate students. *Psychology, 1*(3), 353-369. <https://doi.org/10.1174/217119710792774799>
- Werner, M. W., & Osmolovsky, M. G. (1993). *Atlas SIRTf mission*. Infrared Spaceborne Remote Sensing. <https://doi.org/10.1117/12.157818>
- Williams, D. R. (2014). "Beyond the commodity metaphor" revisited: Some methodological reflections on place attachment research. In Manzo, L., C., & Devine-Wright, P. (Ed.). *Place attachment: Advances in theory, methods and applications* (pp. 89-99). Routledge.
- Williams, D. R., & Roggenbuck, J. W. (1989, Ekim). *Measuring place attachment: Some preliminary results*. NRPA Symposium on Leisure Research, San Antonio, Teksas.
- Williams, D. R., Anderson, B. S., McDonald, C. D., & Patterson, M. E. (1995, Ekim). *Measuring place attachment: More preliminary results*. Paper presented at the NRPA Symposium on Leisure Research, San Antonio, Teksas.
- Williams, D. R., Patterson, M. E., Roggenbuck, J. W., & Watson, A. E. (1992). Beyond the commodity metaphor: Examining emotional and symbolic attachment to place. *Leisure Sciences, 14*(1), 29-46. <https://doi.org/10.1080/01490409209513155>
- Williams, D. R., & Vaske, J. J. (2003). The measurement of place attachment: Validity and generalizability of a psychometric approach. *Forest Science, 49*(6), 830-840. <https://doi.org/10.1093/forestscience/49.6.83>
- Yaşaroğlu, C. (2017). Mekânsal bağlılık ölçeği: Türkçe'ye uyarılma çalışması. *Journal of Human Sciences, 14*(3), 2810-2817. <https://doi.org/10.14687/jhs.v14i3.4665>
- Zimmerbauer, K., Suutari, T., & Saartenoja, A. (2012). Resistance to the deinstitutionalization of a region: Borders, identity and activism in a municipality merger. *Geoforum, 43*, 1065-1075. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2012.06.009>